

EWA DOMARECKA

ewa.domarecka@gmail.com

*Poczucie satysfakcji z życia słuchaczy UTW
a preferowane przez nich wartości*

Sense of Satisfaction with Life among Participants of the University of the Third Age

STRESZCZENIE

Polska jest jednym z państw, w którym coraz silniej uwidacznia się zjawisko demograficznego starzenia się społeczeństwa, co stanowi jeden z powodów wzrostu zainteresowania badaczy społecznych jakością życia osób starszych. W artykule podjęto próbę weryfikacji związku między poczuciem satysfakcji z życia a hierarchią wartości wśród słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku. W tym celu przebadano grupę 40 osób w podeszłym wieku za pomocą Skali Satysfakcji z Życia (SWLS) oraz Skali Wartości M. Rokeacha. Uzyskane wyniki wskazują, że większość osób starszych charakteryzuje się niskim i średnim poczuciem satysfakcji. Wykazano również związek między satysfakcją z życia a preferencją niektórych wartości (ambitny i uzdolniony).

Słowa kluczowe: satysfakcja z życia; system wartości; podeszły wiek; Uniwersytet Trzeciego Wieku

WPROWADZENIE

Jedną z cech współczesnego świata jest kult młodości, który obok przemian gospodarczych oraz negatywnej oceny cech zewnętrznych osób starszych przyczynia się do pogłębiania lęków i uprzedzeń wobec seniorów, określanych mianem ageizmu¹. Termin ten wprowadził R. Butler, który wyróżnił uprzedzenia wie-

¹ Ageizm oznacza „zestaw przekonań, uprzedzeń i stereotypów mających swe podstawy w bio-

kowe łagodne i złośliwe. Uprzedzenia łagodne są wynikiem nieświadomych bądź świadomych obaw związanych z okresem starości, natomiast uprzedzenia złośliwe są efektem stereotypizacji (Kołodziej 2006, s. 98).

Przyczyny niechęci polskiego społeczeństwa wobec osób starszych mają swoje źródło w ogólnie panującym przekonaniu, że osoby te stanowią obciążenie dla budżetu państwa oraz w dominacji rodziny dwupokoleniowej nad wielopokoleniową. Zjawisku temu sprzyja również utrwalone przez lata przekonanie o uciążliwości wieku podeszłego (Trafiałek 1995, s. 49–50). Przejawy dyskryminacji osób starszych dotyczą dystansowania się, dewaluowania, delegitymizacji, segregacji i eksterminacji (Zych 2001, s. 60). W. Kołodziej zaznacza, że nadmierne podkreślanie wieku kalendarzowego jest także istotną formą funkcjonujących stereotypów (Kołodziej 2006, s. 95). Konieczność interdyscyplinarnej analizy sytuacji osób starszych w Polsce jest konsekwencją zmian demograficznych. Polska jest jednym z państw, w którym występuje zjawisko starzenia się społeczeństwa. Do 2035 r. liczba osób w wieku 65 lat i więcej zbliży się do 1/4 ogólnej liczby ludności w naszym kraju. Subpopulacja osób starszych jest jednak wewnętrznie zróżnicowana, o czym może świadczyć nierównomierny proces starzenia się. W perspektywie wyższy odsetek osób w wieku 80 lat i więcej będzie w mieście niż na wsi (Błędowski i in. [red.] 2012, s. 5). Kategoria społeczna ludzi starych jest poza tym zróżnicowana ze względu na płeć, wykształcenie, miejsce zamieszkania i źródło dochodów. Populację tę cechuje feminizacja, singularyzacja, spadek dochodów i pogorszenie stanu zdrowia (Błędowski i in. [red.] 2012, s. 6).

Przebieg procesu starzenia się jest kwestią indywidualną warunkowaną przez czynniki genetyczne, styl życia i wpływ środowiska. E. Erikson wskazuje, że okres późnej dorosłości jest związany z procesami dezintegracyjnymi, których istotą jest „utrata powiązań we wszystkich trzech procesach organizujących naszą egzystencję. Zadaniem człowieka w tym okresie jest osiągnięcie integralności (...) integralność jest poczuciem spójności i całości ludzkiego bytu” (Erikson 2002, s. 75).

Pomyślne starzenie się jest również efektem adaptacji do nowego okresu życia. Wśród teorii przystosowania się do starości należy wskazać teorię wycofania i aktywności. Ich bazą jest założenie, że role społeczne i normy wpływają na zachowanie osób w podeszłym wieku (Seredyńska 2013, s. 41). Teoria wycofania (*disengagement*), opracowana przez W.E Henry²ego i E. Cumminga², zakłada, że „wycofywanie się osób starszych z życia społecznego jest naturalne i akceptowane. Dostosowanie własnej aktywności do aktualnych możliwości daje czło-

logicznym zróżnicowaniu ludzi, które dotyczą kompetencji i potrzeb osób w zależności od ich chronologicznego wieku” (Leszczyńska-Rejchert 2008, s. 45).

² Teoria ta powstała w oparciu o własne badania empiryczne przeprowadzone w latach 60. XX w. na grupie 200 osób w podeszłym wieku (Cumming, Henry 1961, s. 242).

wiekowi poczucie satysfakcji. Eliminacja stresów związanych z pracą zawodową pozwala jednostce na inną aktywność. Wycofywanie się z rynku pracy jest ustępowaniem miejsca młodszym generacjom” (za: Bruśk 2006, s. 40). Teoria aktywności (*activity theory*), w opozycji do powyższej teorii, akcentuje aktywność pojmowaną jako potrzeba każdego człowieka niezależnie od wieku. Podkreśla ona zatem potrzebę aktywnego spędzania czasu i zastępowania poprzednich ról społecznych nowymi. Aktywność związana z wchodzeniem w nowe role społeczne stanowi źródło satysfakcji dla osób starszych (Orzechowska 2007, s. 176). Jednym z jej przejawów jest zaangażowanie w działalność UTW, które coraz częściej jest charakterystyczne dla współczesnych młodych starych.

Uzasadnieniem rozważań nad jakością życia osób starszych może być wzrost zainteresowania polskiego społeczeństwa procesem starzenia się. Prawie 3/4 dorosłych Polaków przyznaje się, że myśli o swojej starości, w tym ponad 10% wskazuje, że bardzo często (Omyła-Rudzka [red.] 2012, s. 1).

METODOLOGICZNE ZAŁOŻENIA BADAŃ WŁASNYCH

Celem prezentowanych badań była analiza związku między satysfakcją z życia osób starszych a deklarowanymi przez nich wartościami. W pracy przyjęto, że jednym ze wskaźników świadczących o pomyślnej adaptacji do okresu starości jest poziom satysfakcji z życia.

Z. Juczyński wskazuje, że „ocena satysfakcji z życia jest wynikiem porównania własnej sytuacji z ustalonymi przez siebie standardami. Jeżeli wynik porównania jest zadowalający, to jego skutkiem jest odczucie satysfakcji” (Juczyński 2001, s. 123–127). S. Steuden zaznacza, że „satysfakcja z życia jest ogólną, refleksyjną oceną życia (dotyczy takich obszarów, jak: zdrowie, praca, relacje z rodziną, relacje z przyjaciółmi i innymi ludźmi, standard życia) i odzwierciedleniem spostrzeganej przez osobę rozbieżności między jej osiągnięciami a potrzebami i oczekiwaniami” (Steuden 2012, s. 163). W literaturze przedmiotu spotyka się ujmowanie satysfakcji z życia jako synonimu szczęścia. J. Czapiński wskazuje, że szczęście „w bardzo małym stopniu zależy od czynników społeczno-demograficznych, takich jak: wiek, płeć, pochodzenie, bogactwo, wykształcenie” (Czapiński 1992, s. 331). E. Fromm uważa, że „szczęście stanowi kryterium doskonałości w sztuce życia” (Fromm 1994, s. 155). Pojęciem bliskoznacznym satysfakcji z życia jest również jakość życia, do której odnoszą się takie terminy, jak „sens życia, wartość życia, forma życia, a wśród korelatów wymienia się pozytywne postrzeganie życia, mądrość życiową, sposób prowadzenia życia, dobrostan, doświadczenia i doświadczanie życia, poziom życia, subiektywne odczucie przyjemności, zadowolenie, satysfakcję, samopoczucie, stan umysłu” (Czechowska-Bieluga 2012, s. 15). G. Orzechowska wskazała, że „utrzymanie niezależ-

ności finansowej, zabezpieczenie finansowe, sytuacja mieszkaniowa, możliwości kształcenia się, utrzymanie więzi społecznej, możliwość pozostania nadal sobą” przyczynia się do osiągnięcia satysfakcji życiowej i koresponduje z wyznacznikami zdrowego starzenia się (Orzechowska 2003, s. 21). Według R. Kolmana jednym ze sposobów rozumienia jakości życia jest „stopień zaspokojenia potrzeb zarówno duchowych, jak i materialnych jednostki” (za: Czechowska-Bieluga 2012, s. 17). Elementem pośrednim między potrzebą a poczuciem sensu życia są zatem wartości, wobec których nastawione są potrzeby. W wyniku realizacji wartości może pojawić się poczucie sensu (Klamut 2002, s. 44–45).

W badaniach wykorzystano: Skalę Satysfakcji z Życia (*Satisfaction with Life Scale* – SWLS) E. Dienera, R.A. Emmons, R.J. Larsona i S. Griffina w adaptacji Z. Juczyńskiego oraz Skalę Wartości M. Rokeacha (test *Value Survey*) M. Rokeacha (polska adaptacja) w wersji E (tzw. Skala Wartości).

Skala Satysfakcji z Życia (SWLS) służy do pomiaru poczucia zadowolenia z życia. Narzędzie to składa się z pięciu twierdzeń, które badany ocenia w siedmiostopniowej skali. Badany ocenia, w jakim stopniu każde ze stwierdzeń odnosi się do jego dotychczasowego życia. Uzyskany wynik stanowi ogólny stopień zadowolenia z życia. Wyniki znajdują się w przedziale od 5 do 35 pkt. Im wyższy wynik, tym wyższe poczucie satysfakcji z życia. W interpretacji wyniku w skali stenowej wartości w przedziale od 1 do 4 stena są ujmowane jako wyniki niskie, wyniki w przedziale 5 i 6 stena – jako przeciętne, natomiast w granicach od 7 do 10 stena – jako wysokie. Badanie można przeprowadzać indywidualnie lub grupowo (Czechowska-Bieluga 2012, s. 118).

Skala Wartości M. Rokeacha „służy do pomiaru wartości podmiotowych, czyli tych, które są bardziej cechą człowieka niż świata” (za: Czechowska-Bieluga 2012, s. 116). Zawiera ona dwie podskale: do badania wartości ostatecznych (WO) oraz do badania wartości instrumentalnych (WI). Pierwsza skala umożliwia badaczowi poznanie najważniejszych celów życiowych, a druga wskazuje ogólne sposoby postępowania. Wartości preferowane przez osoby badane były ustalone na podstawie median z rang, które następnie zostały porangowane z założeniem, że im mniejsza wartość liczbowa mediany, tym ważniejsza jest dana wartość (Brzozowski 1989, s. 22–23).

M. Rokeach wskazał sześć grup wartości: „wartości społeczne” (bezpieczeństwo narodowe, pokój na świecie i równość), „wartości osobiste” (bezpieczeństwo rodziny, dojrzała miłość, dostatnie życie, mądrość, poczucie własnej godności, prawdziwa przyjaźń, przyjemność, równowaga wewnętrzna, szczęście, zbawienie, życie pełne wrażeń), „wartości społeczno-osobiste” (poczucie dokonania, świat piękna, uznanie społeczne, wolność), „wartości moralne” (kochający, odpowiedzialny, pomocny, posłuszny, uczciwy, uprzejmy, wybaczący), „warto-

ści kompetencyjne” (ambitny, intelektualista, logiczny, obdarzony wyobraźnią, o szerokich horyzontach, uzdolniony), „wartości moralno-kompetencyjne” (czysty, niezależny, odważny, opanowany, pogodny) (za: Brzozowski 1987, s. 88).

P. Brzozowski (1987) wskazał sześć głównych grup wartości, z których trzy pierwsze odnoszą się do wartości ostatecznych, a kolejne – do wartości instrumentalnych. W ramach wartości ostatecznych znajdują się: 1) wartości społeczne: równość (braterstwo, jednakowe szanse dla wszystkich), bezpieczeństwo narodowe (zabezpieczenie przed napaścią) oraz pokój na świecie (świat wolny od wojen i konfliktów), 2) wartości osobiste: bezpieczeństwo rodziny (troska o najbliższych), dojrzała miłość (bliskość seksualna i duchowa), mądrość (dojrzałe rozumienie życia), poczucie własnej godności (samopoważanie), szczęście (radość, zadowolenie), prawdziwa przyjaźń (bliskie koleżeństwo), równowaga wewnętrzna (brak konfliktów wewnętrznych), dostatnie życie (dobrobyt), przyjemność (miłe uczucia, brak nadmiernego pośpiechu), zbawienie (zbawienie duszy, życie wieczne), życie pełne wrażeń (podniecające, aktywne), 3) wartości społeczno-osobiste: poczucie dokonania (wniesienie trwałego wkładu), świat piękna (piękno natury i sztuki), uznanie społeczne (poważanie i podziw), wolność (niezależność osobista, wolność wyboru). W ramach wartości instrumentalnych znajdują się: 1) wartości moralne: kochający (czuły, delikatny), odpowiedzialny (niezawodny, rzetelny), pomocny (pomagający, niosący pomoc), posłuszny (wypełniający polecenia, pełny szacunku), uczciwy (niezdolny do oszustwa, szczery, prawdomówny), uprzejmy (życzliwy, grzeczny wobec innych), wybaczący (gotowy do wybaczenia innym), 2) wartości kompetencyjne: ambitny (pracowity, z aspiracjami), intelektualista (inteligentny, myślący), logiczny (konsekwentny, rozumny), obdarzony wyobraźnią (śmiały, twórczy), o szerokich horyzontach (o otwartym umyśle), uzdolniony (o dużych umiejętnościach), 3) wartości moralno-kompetencyjne: czysty (zadbany, schludny), niezależny (niepodporządkowany nikomu, samodzielny), odważny (broniący swoich przekonań), opanowany (powściągliwy, zrównoważony), pogodny (wesoły, niefrasobliwy) (za: Czechowska-Bieluga 2012, s. 124–125).

Badania zostały przeprowadzone w Rykach³, gdzie oferta kulturalno-dydaktyczna skierowana do seniorów jest organizowana głównie przez Uniwersytet Trzeciego Wieku. Przy gromadzeniu materiału badawczego wykorzystano technikę audytoryjną. Zebranie materiału empirycznego miało miejsce podczas zajęć UTW w grudniu 2015 r.

³ Miasto powiatowe położone w województwie lubelskim, liczba mieszkańców: 9955 (stan z dnia 24 lipca 2014 r.).

WYNIKI BADAŃ WŁASNYCH

Osobami badanymi byli mieszkańcy Ryk. W badaniach uczestniczyli wszyscy członkowie UTW – 50 osób (10 osób zostało wykluczonych z badania ze względu na błędne uzupełnienie kwestionariuszy). Przebadaną grupę stanowiło 40 kobiet w wieku od 62 do 73 lat. Średni wiek wyniósł 67 lat⁴.

Tab. 1. Wiek badanych osób

Przedział wiekowy	N	%
60–69	33	82,5
70–79	7	17,5
Razem	40	100,0

Źródło: opracowanie własne.

W celu uzyskania pełnego obrazu badanego zjawiska interpretacja wyników została przeprowadzona w oparciu o cztery etapy: analiza wyników ogólnych SWLS; sprawdzenie korelacji między wynikiem ogólnym skali SWLS a wiekiem osób badanych; analiza wyników Skali Wartości M. Rokeacha; sprawdzenie związku między wiekiem, poczuciem satysfakcji z życia a deklarowanymi wartościami. Przy analizie danych wykorzystano program SPSS Statistics 22.

Tab. 2. Poczucie satysfakcji z życia – wynik ogólny skali SWLS

Wynik ogólny	N=40	%
Niski	17	42,5
Przeciętny	12	30,0
Wysoki	11	27,5

Źródło: opracowanie własne.

Dane w tab. 2 dowodzą, że osoby badane najczęściej przejawiają niski i średni poziom satysfakcji z życia. Co czwarty słuchacz deklaruje, że nie jest usatysfakcjonowany z życia. 27,5% osób badanych postrzega swoje życie jako wysoce zadowalające. Średni wynik skali SWLS wyniósł 21. Nie stwierdzono związku między ogólnym wynikiem skali SWLS a wiekiem osób badanych (współczynnik korelacji wyniósł 0,2).

⁴ Brak mężczyzn wśród słuchaczy jest potwierdzeniem danych z sekcji Uniwersytetów Trzeciego Wieku dotyczących płci i wieku (w roku akademickim 2002/2003 kobiety stanowiły 87% wszystkich słuchaczy). Największa liczba słuchaczy znajdowała się w przedziale wiekowym 60–79 lat (Jopkiewicz 2003, s. 80).

Tab. 3. Hierarchia wartości ostatecznych

Wartości ostateczne	Mediana	Ranga
Bezpieczeństwo narodowe	2	1,5
Bezpieczeństwo rodziny	2	1,5
Dojrzała miłość	13	3,0
Dostatnie życie	11	4,5
Mądrość	6	4,5
Poczucie dokonania	13	6,5
Poczucie własnej godności	4	6,5
Pokój na świecie	5	8,0
Prawdziwa przyjaźń	5	10,0
Przyjemność	13	10,0
Równowaga wewnętrzna	10	10,0
Równość	11	12,0
Szczęście	6	13,0
Świat piękna	12	15,0
Uznanie społeczne	13	15,0
Wolność	11	15,0
Zbawienie	13	15,0
Życie pełne wrażeń	15	18,0

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie uzyskanych wyników (tab. 3) można wskazać, że osoby starsze najbardziej cenią bezpieczeństwo narodowe, ujmowane jako zabezpieczenie przed napaścią, oraz bezpieczeństwo rodziny (ranga 1,5). Niżej w hierarchii znajdują się wartości osobiste, takie jak: dojrzała miłość, dostatnie życie oraz mądrość, które mają podobne znaczenie dla osób badanych (ranga 4,5). Z kolei zbawienie, pojmowane jako zbawienie duszy, życie wieczne, jest jedną z najmniej cenionych wartości. Wśród wartości społeczno-osobistych, którymi badani kierują się najmniej, najwyżej cenioną wartością jest poczucie dokonania (ranga 6,5). Uznanie społeczne, świat piękna i wolność uzyskały rangę 15. Najniższą rangę uzyskało życie pełne wrażeń (ranga 18).

Badania obejmowały również sprawdzenie zależności pomiędzy poczuciem satysfakcji z życia, wiekiem a deklarowanymi wartościami (tab. 4). W tym celu wykorzystano współczynnik korelacji r-Pearsona. Przeprowadzona analiza ujawniła zależność między wiekiem osób badanych a wartościami ostatecznymi: równość (-,688), wolność (,585). Wraz z wiekiem zmniejsza się znaczenie wartości równość dla osób badanych, a wzrasta rola wolności.

Tab. 4. Korelacja między poczuciem satysfakcji z życia (wynik skali SWLS), wiekiem osób badanych a deklarowanymi wartościami ostatecznymi

Wartości ostateczne	SWLS		Wiek	
	r-Pearsona	P	r-Pearsona	P
Bezpieczeństwo narodowe	0,273	0,391	0,076	0,815
Bezpieczeństwo rodziny	-0,008	0,980	-0,063	0,846
Dojrzała miłość	-0,063	0,846	-0,014	0,964
Dostatnie życie	-0,162	0,615	-0,126	0,696
Mądrość	0,253	0,428	0,146	0,652
Poczucie dokonania	-0,350	0,265	0,026	0,936
Poczucie własnej godności	-0,479	0,115	-0,036	0,911
Pokój na świecie	-0,470	0,123	-0,364	0,245
Prawdziwa przyjaźń	-0,336	0,285	0,243	0,447
Przyjemność	-0,139	0,666	0,310	0,326
Równowaga wewnętrzna	-0,005	0,987	-0,275	0,419
Równość	-0,150	0,642	-0,688*	0,013
Szczęście	-0,094	0,771	0,307	0,322
Świat piękna	-0,014	0,964	0,168	0,601
Uznanie społeczne	-0,078	0,810	0,207	0,515
Wolność	-0,242	0,488	0,585*	0,041
Zbawienie	-0,292	0,357	0,124	0,702
Życie pełne wrażeń	0,355	0,258	0,426	0,164

* – korelacja istotna na poziomie 0,05 (dwustronnie)

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 5. Hierarchia wartości instrumentalnych

Wartości instrumentalne	Mediana	Ranga
Uczciwy	4	1,0
Kochający	5	2,0
Ambitny	6	3,0
Czysty	7	4,5
Intelektualista	7	4,5
Obdarzony wyobraźnią	8	6,5
Pogodny	8	6,5
Niezależny	9	9,0

ciąg dalszy tab. 5

Odpowiedzialny	9	9,0
Pomocny	9	9,0
Odważny	10	11,0
Opanowany	11	12,5
O szerokich horyzontach	11	12,5
Wybaczający	12	14,5
Logiczny	12	14,5
Posłuszny	13	16,5
Uprzejmy	13	16,5
Uzdolniony	14	18,0

Źródło: opracowanie własne.

W odniesieniu do wartości instrumentalnych (tab. 5) najwyżej przez osoby badane cenione są cechy: uczciwy (ranga 1), kochający (ranga 2) oraz czysty (ranga 4,5), zawierające się wśród cech moralnych. Wysoko cenione są także wartości kompetencyjne: ambitny (ranga 3) oraz intelektualista (ranga 4,5). Pozostałe wartości moralno-kompetencyjne uzyskały rangi pośrednie. Najmniejsze znaczenie dla starszych osób wśród wartości moralnych mają cechy: uprzejmy, posłuszny (ranga 16,5). Najniżej cenioną wartością jest wartość kompetencyjna: uzdolniony (ranga 18).

Tab. 6. Korelacja między poczuciem satysfakcji z życia (wynik SWLS), wiekiem osób badanych a deklarowanymi wartościami instrumentalnymi

Wartości instrumentalne	SWLS		Wiek	
	r- Pearsona	p	r-Pearsona	p
Uczciwy	0,005	0,987	0,184	0,561
Kochający	-0,445	0,150	-0,014	0,964
Ambitny	-0,707**	0,006	0,223	0,481
Czysty	-0,227	0,480	0,246	0,455
Intelektualista	-0,339	0,283	0,486	0,102
Obdarzony wyobraźnią	-0,159	0,621	0,433	0,155
Pogodny	-0,082	0,796	-0,010	0,966
Niezależny	-0,342	0,270	0,222	0,480
Odpowiedzialny	0,113	0,727	-0,235	0,454
Pomocny	0,044	0,892	0,038	0,913
Odważny	-0,023	0,944	-0,337	0,279

ciąg dalszy tab. 6

Opanowany	0,557	0,060	-0,023	0,944
O szerokich horyzontach	0,297	0,357	-0,009	0,977
Wybaczący	0,073	0,829	0,237	0,455
Logiczny	0,501	0,094	-0,372	0,214
Posłuszny	0,298	0,366	-0,412	0,186
Uprzejmy	0,397	0,235	-0,045	0,903
Uzdolniony	0,770**	0,002	-0,258	0,419

** – korelacja istotna na poziomie 0,01 (dwustronnie)

Źródło: opracowanie własne.

Uzyskane dane pokazują związek pomiędzy poziomem poczucia satysfakcji a wartościami kompetencyjnymi: ambitny (-,770), uzdolniony (,707) (tab. 6). Im mniejsze poczucie satysfakcji z życia, tym mniejsze znaczenie ambicji w życiu badanych. Odwrotna zależność występuje między wartością uzdolniony, gdzie wraz ze wzrostem zadowolenia z życia rośnie jej znaczenie dla jednostki. Nie stwierdzono istotnych związków między hierarchią wartości a wiekiem osób badanych.

PODSUMOWANIE UZYSKANYCH WYNIKÓW BADAŃ

W badaniach dowiedziono, że osoby starsze w większości charakteryzują się niskim (42,5%) i przeciętnym (30%) poczuciem satysfakcji z życia. Wykazano również, że występuje związek między wiekiem osób badanych a znaczeniem dla jednostki wartości ostatecznych, takich jak równość i wolność. Związek między poziomem satysfakcji z życia a deklarowanymi wartościami wystąpił tylko w obrębie wartości instrumentalnych, takich jak ambitny i uzdolniony.

Uzyskane wyniki pozostają w sprzeczności z założeniem S. Steudena, że u większości populacji satysfakcja z życia wzrasta wraz z wiekiem (Studen 2012, s. 170). Zgromadzone dane są zbieżne jednak z wnioskiem J. Czapińskiego, że kobiety wykazują niższy poziom poczucia jakości życia. Autor ten dodaje, że poziom wykształcenia jest czynnikiem, który osłabia związek między wiekiem a poczuciem jakości życia (Czapiński 2015, s. 449). Na tej podstawie należałoby wnioskować, że poziom satysfakcji z życia wśród słuchaczy UTW będzie wyższy, gdyż placówki te są utożsamiane z instytucjami edukacyjnymi (Konieczna-Woźniak 2001, s. 107). Powyższe badania jednak korelują z wynikami uzyskanymi przez J. Zalewską-Puchałę, A. Majdę i M. Cebulę, gdzie również większość badanych członków UTW posiadała przeciętne (42,4%) bądź niskie (24,8%) poczucie zadowolenia z życia (Zalewska-Puchała, Majda, Cebula

2015, s. 1). Pozytywny wpływ UTW został wykazany w badaniach I. Leszczyńskiej i M. Żychlińskiej, które w oparciu o teorię zachowania zasobów S.E. Hobfolla wykazały, że zyski wśród słuchaczy UTW są sześciokrotnie większe niż straty w porównaniu do grupy nieaktywnych seniorów. W grupie tej wystąpiła wprost proporcjonalna zależność między psychologicznymi zyskami a poziomem satysfakcji z życia (Leszczyńska, Żychlińska 2012, s. 150).

Jak wskazuje B. Lazurus i L. Lazarus, „w dobrym przystosowaniu się do starości i poczuciu jakości życia istotne jest określenie priorytetów życiowych, wartościowanie różnych dziedzin życia z perspektywy czasowej” (za: Steuden 2012, s. 172). Wartości preferowane przez osoby starsze potwierdzają założenie F. Bellestera, który wskazał, że najważniejszymi czynnikami mającymi związek z jakością życia są: dobry stan zdrowia, autonomia, bezpieczeństwo i prawidłowe relacje społeczne (za: Steuden 2012, s. 168). Preferowane wartości osób badanych pozostają również w związku z badaniami R. Klamuta (2002), który dowiódł, że kobiety bardziej cenią świat relacji i bezpieczeństwo.

Niniejszy artykuł jest próbą analizy związku między satysfakcją z życia a hierarchią wartości osób starszych. Uzyskane dane mogą stanowić podstawę planowania działań skierowanych do osób starszych. Ze względu na małą liczebność przebadanych osób nie mogą być jednak podstawą do wyciągania wniosków, lecz możemy mówić o pewnych tendencjach.

BIBLIOGRAFIA

- Błędowski P., Szatur-Jaworska B., Szweda-Lewandowska Z., Paweł K. (red.) (2012), *Raport na temat sytuacji osób starszych w Polsce*, Warszawa: Instytut Pracy i Spraw Socjalnych.
- Bruś I. (2006), *Współczesne uwarunkowania, potrzeby i możliwości aktywności osób starszych*, [w:] J.T. Kowaleski, P. Szukalski (red.), *Starość i starzenie się jako doświadczenie jednostek i zbiorowości ludzkich*, Łódź: Zakład Demografii UŁ.
- Brzozowski P. (1987), *Skala wartości – polska wersja testu Milтона Rokeacha*, [w:] R.Ł. Drwal (red.), *Techniki kwestionariuszowe w diagnostyce psychologicznej – wybrane zagadnienia*, Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Brzozowski P. (1989), *Skala wartości (SW). Polska adaptacja Value Survey M. Rokeacha. Podręcznik*, Warszawa: Polskie Towarzystwo Psychologiczne.
- Cumming E., Henry W.E. (1961), *Growing Older*, New York.
- Czapiński J. (1992), *Psychologia szczęścia*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza Akademos.
- Czapiński J. (2015), *Jakość życia w Polsce – wygrani i przegrani. Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków – Raport*, „Contemporary Economics”, 9, 4.
- Czechowska-Bieluga M. (2012), *Poczucie jakości życia studentów pracy socjalnej i kierunków ekonomicznych. Analiza porównawcza*, Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”.
- Erikson E.H. (2002), *Dopełniony cykl życia*, Poznań: Wydawnictwo Rebis.
- Fromm E. (1994), *Niech się stanie człowiek*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Jopkiewicz A. (2003), *Działalność polskich uniwersytetów trzeciego wieku w roku akademickim 2002/2003*, Kielce: GENS.

- Juczyński Z. (2001), *Narzędzia pomiaru w promocji psychologii zdrowia*, Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.
- Klamut R. (2002), *Cel – czas – sens życia*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Kołodziej W. (2006), *Stereotypy dotyczące starzenia się i ludzi w podeszłym wieku*, [w:] S. Steuden, M. Marczuk (red.), *Starzenie się a satysfakcja z życia*, Lublin: Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Konieczna-Woźniak R. (2001), *Uniwersytety Trzeciego Wieku w Polsce. Profilaktyczne aspekty edukacji seniorów*, Poznań: „Eruditus”.
- Leszczyńska I., Żychlińska M. (2012), *Zyski i straty w wieku późnej dorosłości – fenomen słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku*, [w:] E. Bielawska-Batowicz, B. Dudka (red.), *Teoria zachowania zasobów Stevana E. Hobfolla – polskie doświadczenia*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Leszczyńska-Rejchert A. (2008), *Wspomaganie osób starszych w domach pomocy społecznej*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Omyła-Rudzka M. (red.) (2012), *Polacy wobec własnej starości. Komunikat z badań CBOS*, Warszawa: CBOS.
- Orzechowska G. (2003), *Przygotowanie do starości*, „Edukacja Dorosłych”, 3.
- Orzechowska G. (2007), *Aktywność osób starszych jako kategoria uniwersalna*, [w:] E. Dubas (red.), *Uniwersalne problemy andragogiki i gerontologii*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Seredyńska D. (2013), *Dyskursy edukacyjne o starości w naukach humanistycznych i społecznych. Analiza konferencji ogólnopolskich*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.
- Studen S. (2012), *Psychologia starzenia się i starości*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Trafiałek E. (1995), *Człowiek starszy w społeczeństwie polskim*, „Praca Socjalna”, 4.
- Zalewska-Puchała J., Majda A., Cebula M. (2015), *Poczucie satysfakcji z życia słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku*, „Hygeia Public Health”, 50 (4).
- Zych A.A. (2001), *Słownik gerontologii społecznej*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.

SUMMARY

The number of elderly people in the Polish society is still increasing. This is the main reason of a higher interest in the quality of life among elderly population. In this article we concentrated on connection between life satisfaction and value system among participants of the University of the Third Age. To find answer, 40 people at age above 62 years old were surveyed using SWLS and RVS. It was found that most respondents declared average and low satisfaction with life. The results showed that there is a connection between satisfaction with life and values: ambitious and gifted.

Keywords: satisfaction with life; value system; old age; the University of the Third Age